

JÁNOSI ZOLTÁN

„Rendet magunkban!”

A 85 éves Kalász Márton köszöntése

„Egyszerre német is vagyok és magyar is vagyok... van egy anyanyelvem, a német, és van egy szellemi anyanyelvem és habitusom, amely összeköt engem a magyar kultúrával” – nyilatkozta hosszú évekkal ezelőtt Kalász Márton, aki 1934. szeptember 8-án somberekai sváb családban született, s magyarul az iskolában tanult meg igazán. Az egykori népművelési előadó, művelődési ház igazgató, majd falurádió riporter, könyv- és folyóirat-szerkesztő (Európa Könyvkiadó, Új Írás, Vigilia, Jelenkor s más fórumok), az aberlini Magyar Kultúra Házának munkatársa, a stuttgarti Magyar Kulturális és Tájékoztatási Központ igazgatója, azután a Károli Gáspár Református Egyetem oktatója s a Vörösmarty Társaság elnöke, a Kosuth-díjas költő és író, a Magyar Művészeti Akadémia tagja – a Magyar Írószövetség elnöki tisztségét 2001–2007 között töltötte be. E munkájának értéke és jelentősége igazán a Magyar Írószövetség jelenlegi elnöke, Szentmártoni János értelmezése alapján idézhető fel. Irányításának hat esztendejében – mondta Kalász Márton vezetői szerepéről a mostani elnök – „a szervezet [...] történetének talán a legviharosabb időszaka jutott neki. Olyan nemtelen támadások érték őt és az Írószövetséget, melyek még az egészségét is kikezdték, de ő rendíthetetlenül állt a vártán a nyílzáporban, és végül győzött az igazság és a humánus erejével.”

Kalász Márton életművének erejét és a magyar irodalomért tett erőfeszítéseinek példaszerűségét az ország miniszterelnöke is méltatta. 80. születésnapján, köszöntő mondatai között ezeket a szavakat intézte az íróhoz: „Ön olyan közösségben nőtt fel, melyet különböző kultúrákból érkező és különböző nyelven beszélő emberek alkottak, költeményei megalkotásához mégis a magyar nyelvet választotta – írta Orbán Viktor. – Köszönöm, hogy a szülőfalujában tapasztalt kulturális sokszínűséget megtartva művészetével a magyar irodalmat gazdagítja, s hogy személyes élményei mellett a svábság történetét is megörökíti, hiszen a szemtanúk elbeszéléseiből tanulhatunk legtöbbet közös történelmünkről.”

A prózáíró, a költő, a műfordító és az esszéíró munkássága egyaránt erős nyomokat hagyott a kor-

társak – az írók, az irodalomtörténészek és az olvasók – emlékezetében. Költeményeit, prózáját, emlékezéseit, szerkesztői és egyéb kulturális tevékenységeit számosan elemezték az elmúlt évtizedek során. Mezey Katalin a korával mindig „megalkuvás nélkül és bátran szembenéző” író alkotásai közül a *Téli bárányt* (1986) és a *Tizedelőcédulákat* (1999) kiemelve „a kortárs regények legkeserűbb” műveinek nevezte e komplex forrású írásokat. A szerzőnek azt a dokumentatív erejét hangsúlyozta, amivel „a huszonegyedik órában papírra vetette maga és sorstársai hiteles beszámolóját, amikor már félni kellett, hogy a korszak évtizedeken át némaságra ítélt tanúi meghalnak, visszavonhatatlanul magukkal viszik szégyenük, megaláztatásuk és elűzetésük emlékezetét.” Kalász Márton poézisét számos irányból: így a természetfelfogás, a panteizmus, az istenkép, a belső érzékenység, a világirodalmi műveltség fogalmi körei felől közelítették meg értelmezői. „Kalász Márton szavai (gyakran használt kifejezésével élve) a rög, a föld illatát, a természet megfejtett hangzatait, az állatok jelenlétét (»Megjön az igazság, akár reggelre a ló«), a növények tulajdonságait viszik be lírájába” – hangsúlyozta Kelemen Lajos. „Nála nem lehet figyelmen kívül hagyni Istent, ám nem lehetséges figyelmen kívül hagyni Isten apró teremtményeit; egy szemdiót, egy fej hagymát, mert ezek is a vers nyersanyagául szolgálnak. Egyforma biztonsággal lép Isten elé [...] és az életerő földi próbáiiba.” Éles vonásokkal emeli ki Kalász Márton világirodalmi tájékozottságának ihletadó erejét s európai arányait is: „Kalász újabb írásai, sokszor a verset véve témául, derekasan szertenéznek: Brodskijtól Venclováig, a kortárs német líra egy-egy jelesétől a svéd Tranströmerig, az alkat vagy a mondandó okán eminens belső unióban él a világköltészet számos mesterével. Ez is egy szimbólum, hisz végre a verselés sem egyéb, mint unió, összeszövés; az egybefoglalt érzések és gondolatok, ellentétek és párhuzamok izgalmas játéka a nyelvben.” A művekbe foglalt értéktartomány és a kortársi figyelem eredményezte, hogy 2017-ben a Magyar Művészeti Akadémia felkérésére Bartusz-Dobosi László tollából az íróról a régóta várt és megérdemelt, kiváló életmű-monográfia is megszületett.

A monográfia szerzője mellett – csupán az alkotó lírai munkáira tekintve – Halmai Tamás is a pálya legfontosabb jellemzői között emeli ki a sokirányú és mélyre tekintő műveltséget. „Többrétgű, többszólamú ez a líra: középkori jelenetézést váltanak mai

helyzetképek; hatalmas műveltséganyagot hoznak játkba a klasszikusok s kortárs klasszikusok előtt tisztelgő darabok; a költészet, a festészet, a zene fölmagasztalása a barátság és a szerelem dicséretét is magában foglalja.” Halmai különös érzékenységgel festi le – a történeti és társadalmi horizontokon túl – Kalász Márton műveinek istenképét és a transzcendens világgal kapcsolatot tartó vonásait is. „A versek lírai énje egyszersmind filozófiai és teológiai ’én’ – állítja –, ennyiben pedig személytelen, azaz egyetemesen közös szubjektuma a nyelvnek, a költészetnek, a létezésnek. A motivikus rend köteteken átívelő szigora is erre figyelmeztet; a vissza-visszatérő képek-képzetek közül nem véletlenül emelkedik ki

például a *hó* és a *tenger* motívuma [...]: a transzcendencia, az utazás, az idegenség, a végtelen – összefoglalóan pedig a reménykeltő kiismerhetetlenség toposza.”

Az író nemrégiben eltávozott nagy kortársa, Rónay László az alábbi mondatba sűriti a költő-író alkotói küldetésének legcsillogóbb értelmét. Kalász Márton „írói alapgondolata – mondja –: tegyük rendet önmagunkban, figyeljük a világot, próbáljuk meghaladni, megérteni halk bánatát...” Új verseinek közlésével és az életművére szegeződő értő tekintetek felidézésével a Magyar Napló folyóirat és a Magyar Írószövetség nevében tisztelettel köszöntjük az életnek 85. évét betöltő alkotót!

Hölgy csellóval (olaj, vászon, 90 × 100 cm, 2012)